

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Warszawa, 5 lutego 2020 r.

BADK.DPK.133.109.2019 WW

P10-12/19	Data wpływu petycji 21 listopada 2019 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 31 stycznia 2020 r.

**EMERYTURY I RENTY
Z FUNDUSZU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH**

TEMAT

**ZMIANA ZASAD OBLICZANIA EMERYTURY GDY WNIOSEK
O JEJ PRYZYCNANIE ZŁOŻONO W CZERWCU DANEGO ROKU**

WNOSZACY PETYCJE: petycja indywidualna

Osoba fizyczna.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, w celu zmiany zasad obliczania emerytury, w przypadku gdy wniosek o jej przyznanie został złożony w czerwcu danego roku.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJE:

Autor petycji postuluje zmianę art. 24a i art. 25 ust. 3 ustawy emerytalnej w celu zmiany zasad ustalania wysokości emerytury dla osób składających wnioski o jej przyznanie w czerwcu danego roku. Zróżnicowanie zasad ustalania wysokości emerytury związane jest ze sposobem waloryzacji składek na ubezpieczenie emerytalne oraz kapitału początkowego, które stanowią podstawę obliczenia świadczenia. W niekorzystnej sytuacji są osoby, które wniosek o emeryturę składają w czerwcu, gdyż otrzymują niższe świadczenia.

Autor petycji podnosi, że brak możliwości wyboru miesiąca na złożenie wniosku o emeryturę dotyczy osób pobierających rentę z tytułu niezdolności do pracy. Zgodnie z art. 24a osoby te, po osiągnięciu wieku emerytalnego w czerwcu, otrzymują emeryturę z urzędu w miejsce pobieranej renty. Autor petycji postuluje, „żeby renciści nie mieli przyznawanej z urzędu emerytury w czerwcu, a otrzymane zaniżone emerytury zostały im przeliczone oraz wyrównane straty tym, którzy otrzymują niższe świadczenia.”

Ponadto, autor petycji wnosi o zmianę art. 25 ust. 3 stanowiącego, że „waloryzację składek przeprowadza się corocznie, od dnia 1 czerwca każdego roku, poczynając od waloryzacji za 2000 r., z uwzględnieniem art. 25a. W wyniku przeprowadzonej waloryzacji stan konta nie może ulec obniżeniu”. Waloryzacja kapitału początkowego odbywa się na tych samych zasadach jak waloryzacja składek emerytalnych.

Autor petycji postuluje wprowadzenie zmian w taki sposób, aby waloryzację roczną przeprowadzać od 1 lipca, gdyż wskaźniki waloryzacji za I kwartał od wielu lat są wyższe od wskaźnika waloryzacji rocznej, który stosuje się przy ustalaniu emerytury w czerwcu danego roku.

STAN PRAWNY:

Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2020 r. poz. 53), dalej: FUS, w art. 24–26c reguluje sprawy emerytur dla ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r.

Urodzeni po 31 grudnia 1948 r. mogą nabyć prawo do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym - co najmniej 60 lat dla kobiet i 65 dla mężczyzn - bez względu na staż ubezpieczeniowy. Przepis zawiera wyjątki, umożliwia nabycie prawa do emerytury przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego osobom, które spełniają warunki do uzyskania wcześniejszej emerytury, emerytury: nauczycielskiej, kolejowej i górniczej oraz emerytury dla osób zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (art. 24 ust. 1).

Emeryturę w wieku powszechnym przyznaje się z urzędu zamiast pobieranej renty z tytułu niezdolności do pracy osobie, która osiągnęła wiek emerytalny oraz podlegała ubezpieczeniu społecznemu albo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Emeryturę przyznaje się od dnia osiągnięcia przez rencistę wieku uprawniającego do emerytury, a w przypadku gdy wypłata renty z tytułu niezdolności do pracy była wstrzymana - od dnia, od którego podjęto jej wypłatę (art. 24a ust. 1 i 2).

Podstawę obliczenia emerytury, stanowi kwota składek na ubezpieczenie emerytalne, z uwzględnieniem waloryzacji składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury, zwaloryzowanego kapitału początkowego obliczonego za okres ubezpieczenia przed 1999 r. oraz w przypadku osób, które przystąpiły do otwartych funduszy emerytalnych, kwoty środków zewidencjonowanych na subkoncie (art. 25 ust. 1).

Waloryzację składek przeprowadza się corocznie, od 1 czerwca każdego roku, z uwzględnieniem art. 25a, w jej wyniku stan konta nie może ulec obniżeniu (art. 25 ust. 3).

Waloryzacji podlega kwota składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego na 31 stycznia roku, za który jest ona przeprowadzana, powiększona o kwoty z tytułu waloryzacji. Polega na pomnożeniu składek przez wskaźnik waloryzacji, który jest równy wskaźnikowi cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem w roku kalendarzowym poprzedzającym termin waloryzacji w stosunku do poprzedniego roku powiększonemu o wzrost realny sumy przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne w roku poprzedzającym termin waloryzacji w stosunku do roku poprzedniego. Wskaźnik waloryzacji składek nie może być niższy niż wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem w roku poprzedzającym waloryzację w stosunku do poprzedniego roku (art. 25 ust. 4-6).

Wskaźnik wzrostu realnego sumy przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne, otrzymuje się poprzez podzielenie wskaźnika wzrostu nominalnego sumy przypisu składek na to ubezpieczenie w roku kalendarzowym poprzedzającym termin waloryzacji w stosunku

do roku poprzedniego przez wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem ustalony dla analogicznego okresu (art. 25 ust. 7).

Wskaźnik wzrostu nominalnego sumy przypisu składek stanowi iloraz sumy przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne w roku poprzedzającym termin waloryzacji i w roku poprzednim (art. 25 ust. 8).

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w obwieszeniu z 8 czerwca 2018 r. ogłosił, że wskaźnik waloryzacji składek na ubezpieczenie emerytalne za I kwartał 2018 r. wyniósł 112,41%. Natomiast ten wskaźnik za 2018 r. wyniósł 109,20% (obwieszczenie ministra rodziny z 10 maja 2019 r.).

Przy ustalaniu wysokości emerytury kwota składek na ubezpieczenie emerytalne spisanych na koncie ubezpieczonego po 31 stycznia roku, za który przeprowadzono ostatnią waloryzację roczną, jest waloryzowana kwartalnie (art. 25a ust. 1).

W przypadku ustalania wysokości emerytury:

1) w I kwartale danego roku - ostatniej kwartalnej waloryzacji składek dokonuje się za trzeci kwartał poprzedniego roku,

2) w II kwartale danego roku - ostatniej kwartalnej waloryzacji składek dokonuje się za czwarty kwartał poprzedniego roku,

3) w III kwartale danego roku - ostatniej kwartalnej waloryzacji składek dokonuje się za pierwszy kwartał danego roku,

4) w IV kwartale danego roku - ostatniej kwartalnej waloryzacji składek dokonuje się za drugi kwartał danego roku (art. 25a ust. 2).

Waloryzacji kwartalnej podlega kwota składek zewidencjonowanych na ostatni dzień pierwszego miesiąca kwartału, za który przeprowadzana jest waloryzacja, powiększona o kwoty uzyskane w wyniku poprzednich waloryzacji kwartalnych (art. 25a ust. 3).

Emerytura stanowi równowartość kwoty będącej wynikiem podzielenia podstawy obliczenia ustalonej w sposób określony w wskazanym powyżej art. 25, przez średnie dalsze trwanie życia dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę danego ubezpieczonego. Wiek ubezpieczonego w dniu przejścia na emeryturę wyraża się w ukończonych latach i miesiącach. Średnie dalsze trwanie życia ustala się wspólnie dla mężczyzn i kobiet oraz wyraża się w miesiącach. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego ogłasza komunikat Monitorze Polskim, corocznie do 31 marca, tablice trwania życia. Tablice te są podstawą przyznawania emerytur na wnioski zgłoszone od 1 kwietnia do 31 marca następnego roku kalendarzowego (art. 26 ust. 1- 5).

Kapitał początkowy ustala się, stosownie do art. 173-175 ustawy emerytalnej, na dzień 1 stycznia 1999 r. Stanowi on odtworzenie składek na ubezpieczenia społeczne sprzed wejścia w życie ustawy tj. przed wprowadzeniem obowiązku ewidencjonowania przez ZUS indywidualnych składek każdego ubezpieczonego. Kapitał ten jest corocznie waloryzowany, poczynając od 1 czerwca 2000 r., a następnie każdego 1 czerwca kolejnego roku, według reguł przewidzianych dla waloryzacji składek, przez zastosowanie wskaźnika waloryzacji.

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Interpelacja poselska nr 29171 w sprawie działań podjętych przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w kierunku korekty regulacji obowiązujących tzw. emerytów czerwcowych. W odpowiedzi z 7 marca 2019 r. poinformowano m.in., że nie podjęto jeszcze decyzji w tej sprawie, ponieważ nadal poszukiwane jest możliwe do wprowadzenia rozwiązanie, poruszonego problemu, który jest następstwem wprowadzenia nowego algorytmu wymiaru emerytury dla ubezpieczonych urodzonych po 1948 r., objętych reformą emerytalną.

Resort stwierdził, że świadczenie osoby przechodzącej na emeryturę w czerwcu, obliczanej z zastosowaniem tzw. nowych zasad wymiaru określonych w art. 25-26 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest zwykle niższe dlatego, że suma wskaźników waloryzacji kwartalnej, którymi zostałyby objęte składki emerytalne oraz kapitał początkowy przy przejściu na emeryturę w kwietniu lub maju, jest zazwyczaj wyższa od wskaźnika waloryzacji rocznej, który stosuje się przy ustalaniu emerytury w czerwcu danego roku. Formuła obliczania wskaźnika waloryzacji składek, zarówno rocznej, jak i kwartalnej, jest oparta na wzroście przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne. W pierwszym kwartale roku wzrost przypisu składek w stosunku do czwartego kwartału poprzedniego roku jest znacznie wyższy niż w pozostałych kwartałach. Ma to związek z kumulacją periodycznych wypłat wynagrodzeń w I kwartale roku. W konsekwencji wskaźnik waloryzacji składek za I kwartał danego roku jest wyższy niż roczny wskaźnik waloryzacji składek. Im większa jest ta różnica, tym waloryzacja kwartalna składek jest korzystniejsza od waloryzacji za ten sam okres w ujęciu rocznym. W konsekwencji, zgłoszenie wniosku o emeryturę w czerwcu jest mniej korzystne niż zgłoszenie wniosku w pozostałych miesiącach II kwartału.

Resort podkreślił, że zainicjowano działania w celu zapewnienia ubezpieczonym uzyskanie rzetelnych informacji w tym zakresie. Doradcy emerytalni oraz pracownicy ZUS przyjmujący wnioski o świadczenia informują każdą osobę zgłaszającą wniosek w czerwcu, że jeśli przejdzie na emeryturę o jeden miesiąc później, to uzyska wyższą jej kwotę.

Sąd Apelacyjny w Łodzi w wyroku z 13 lutego 2013 r. (sygn. akt III AUa 757/12) wskazał, że przepis art. 25a ust. 2 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w praktyce nie znajduje zastosowania do osób przechodzących na emeryturę w czerwcu danego roku, gdyż ich kapitał początkowy został zwaloryzowany na indywidualnym koncie wskaźnikiem rocznym, stosownie do treści art. 25 ust. 3 ustawy i nie ma możliwości zaniechania waloryzacji dokonywanej z mocy przepisu ustawy na dzień 1 czerwca.

Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z 15 stycznia 2016 r. (sygn. akt III AUa 662/15) stwierdził, że art. 25 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS przewiduje waloryzację roczną składek i kapitału początkowego zgromadzonego na indywidualnym koncie, dokonywaną tylko przed przyznaniem prawa do emerytury. Natomiast przepis art. 25a ust. 2 pkt 2 tej ustawy przewiduje waloryzację kwartalną dokonywaną już przy ustalaniu tego prawa. Waloryzacja roczna przeprowadzana ostatni raz w czerwcu roku nabycia prawa do emerytury odnosi się przy tym tylko do osób, którym w tym miesiącu przyznano prawo do tego świadczenia. Natomiast w odniesieniu do osób, które nabyły do niego prawo w pozostałych miesiącach dokonuje się jeszcze waloryzacji kwartalnej. Poprzestanie na ostatniej waloryzacji rocznej skutkowałoby nieobjęciem waloryzacją późniejszych kwartałów dzielących przyznanie prawa do świadczenia od podjęcia jego wypłaty. Prowadziłoby to do obniżenia kwoty zwaloryzowanego kapitału początkowego i składek niedopuszczalnego w świetle powołanego wyżej art. 25 ust. 3 obniżenia stanu konta ubezpieczonego.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z 4 października 2016 r. (sygn. akt III AUa 1009/15) wskazał, że składki podlegają waloryzacji rocznej, od 1 czerwca każdego roku, poczynając od waloryzacji za 2000 rok, natomiast waloryzacja kwartalna z art. 25a ustawy o emeryturach i rentach z FUS, stanowi jej uzupełnienie. Mając na względzie całościowy sposób ustalania wysokości emerytury w zależności od czasu, w którym jest ona ustalona należy uwzględnić waloryzację składek zaewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego na 31 stycznia danego roku oraz waloryzację składek zapisanych po 31 stycznia danego roku.

INFORMACJE DODATKOWE:

Rzecznik Praw Obywatelskich 2 października 2019 r. wystąpił do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej o przedstawienie informacji dotyczących rozwiązania problemu zróżnicowanych zasad ustalania wysokości emerytury w zależności od miesiąca, w którym został złożony wniosek.

Z pisma wynika, m.in., że Rzecznik Praw Obywatelskich konsekwentnie podtrzymuje stanowisko, że możliwe jest przyjęcie wykładni pozwalającej przy ustalaniu wysokości emerytury w czerwcu na stosowanie regulacji odnoszącej się do pozostałych miesięcy II kwartału (kwiecień i maj). Z punktu widzenia konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego niemożliwa wydaje się akceptacja rozwiązania, które bez racjonalnego uzasadnienia prowadzi do obniżenia świadczeń emerytalnych.

Treść wystąpienia RPO w materiałach petycji.

OPRACOWAŁA

Wanda Wójtowicz

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz